

Structuurrapport leerstoel Taal en Educatie: Didactiek van het Nederlands

1. Algemeen

De leerstoel *Taal en Educatie: Didactiek van het Nederlands* van de Universiteit Utrecht (UU) is geplaatst in het Departement [Talen, Literatuur en Communicatie](#) (TLC) van de Faculteit Geesteswetenschappen. In zowel het onderzoek als het onderwijs ligt de inhoudelijke focus op de verwerving van het Nederlands in educatieve context, waarbij ook aandacht is voor de relatie tussen taal en cultuur in het Nederlands als eerste en als tweede taal. De leerstoel heeft een omvang van 1.0 fte, met een toekenning van 0.5 fte aan onderwijs en 0.5 fte aan onderzoek en bestuur/coördinatie.

De leerstoelhouder geeft mede leiding aan het onderwijs en onderzoek op het gebied van de gestuurde verwerving van de Nederlandse taal in verschillende educatieve contexten. De leerstoelhouder draagt specifieke verantwoordelijkheid voor het verzorgen van het academisch onderwijs en voor de ontwikkeling van de didactiek en toetsing van het schoolvak Nederlands in het kader van de [Graduate School of Teaching](#) (GST), die de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht verzorgt. Deze verantwoordelijkheid strekt zich ook uit tot de bachelor- en masterprogramma's rond de Nederlandse taal en cultuur van het Departement TLC. Mede afhankelijk van uiteindelijke invulling van het profiel van de leerstoel zal deze worden ingebed in de afdeling Nederlandse Taal en Cultuur of de afdeling Taal en Communicatie van het departement.

De leerstoelhouder onderhoudt nauwe betrekkingen met de andere leerstoelhouders in deze en andere afdelingen binnen het Departement en in de Graduate School of Teaching, in gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het omvangrijke gebied van de talen, cultuur en educatie. Bewezen strategische en bestuurlijke capaciteit is hiervoor een evidente voorwaarde.

Daarnaast is de leerstoelhouder (i) een sterk onderzoeker (ii) die open staat voor samenwerking binnen het onderzoeksinstituut [Institute for Language Sciences](#) (ILS) en daarnaast met het [Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek](#) (ICON) en (iii) tevens verbanden kan leggen met de interdisciplinaire, strategische onderzoeksthema's van de Universiteit Utrecht (met name [Dynamics of Youth](#) en [Institutions for Open Societies](#)) en (iv) een inspirerend en verbindend leider voor de groep medewerkers die het onderwijs en onderzoek op het gebied van Taal en Educatie ontwikkelen en uitvoeren.

De context verlangt bestuurlijke capaciteiten, met name op het gebied van landelijke expertise-ontwikkeling en organisatie ten aanzien van het talenonderwijs in het algemeen en van het onderwijs Nederlands in het bijzonder. Het is wenselijk dat de leerstoelhouder een landelijk leidende rol op zich kan nemen ten aanzien van het talenonderwijs, de geesteswetenschappelijk georiënteerde lerarenopleidingen en de daaraan verbonden interuniversitaire samenwerking, mede met het oog op de uitvoering van het Sectorplan *Social Sciences and Humanities*.

2. Het onderzoeksdomein

Een van de kernvragen in het onderzoek naar taal en educatie richt zich op de vakdidactiek van een taal, in dit geval het Nederlands. Het betreft de vraag hoe een specifiek schoolvak (Nederlands) onderwezen kan worden zodat leerlingen vakspecifieke kennis, vaardigheden en attitudes verwerven, zowel binnen het schoolvak als bij andere vakken en kennisgebieden. Het onderzoeksdomein omvat de samenhang tussen verschillende kernaspecten van het schoolvak: taalbeheersing (taalvaardigheid), taalkunde (taalbewustzijn) en letterkunde (literatuurbewustzijn). Het didactisch onderzoek van de leerstoel heeft betrekking op combinaties van de volgende domeinen:

- het curriculum: de soorten kennis, vaardigheden en attitudes die worden onderwezen, leerlijnen en leerstofsequentie;
- het vakspecifiek leren: de wijze waarop leerlingen zich binnen het vak kennis, vaardigheden en attitudes eigen maken en de obstakels die ze daarbij ondervinden;
- de vakspecifieke instructie: de inrichting van de vakspecifieke leeromgeving, leermiddelen en werkvormen;
- de toetsing van vakspecifieke kennis en vaardigheden;
- het leren en gebruiken van Nederlands in andere vakken, en in meertalige contexten;
- de opleiding en professionalisering van vakdocenten.

De didactiek van het Nederlands bevindt zich in een dynamisch veld. Veranderingen en inzichten in de vakwetenschap, vakdidactiek, onderwijswetenschappen, samenleving en scholen genereren steeds nieuwe vragen voor vakdidactisch onderzoek. Voorbeelden van dergelijke ontwikkelingen zijn: de toenemende diversiteit in de talige en culturele achtergrond in de Nederlandse samenleving, de groei van het Engelstalige onderwijs in Nederland, een kennisintensieve economie die een steeds groter beroep doet op communicatieve, creatieve en probleemoplossingsvaardigheden, de integratie van taalbeheersing, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn in het onderwijs, het ontstaan van nieuwe interdisciplinaire onderzoeks- en onderwijsgebieden, de ontwikkeling van sociale media, vernieuwing van examenprogramma's en de toepassing van een meer activerende didactiek.

Een beter begrip van bewuste geletterdheid in en van het Nederlands, en de verwerving daarvan in verschillende vormen van educatieve context is niet alleen van wetenschappelijk belang maar draagt ook bij aan het bereiken van belangrijke maatschappelijke doelen op het gebied van diversiteit en inclusie en het vergroten van de Nederlandse taalvaardigheid van adolescenten. Zo biedt het onderzoek goede mogelijkheden voor een substantiële bijdrage aan de strategische thema's *Dynamics of Youth (DOY)*, en *Institutions for Open Societies (IOS)*.

Binnen *Dynamics of Youth* onderzoeken wetenschappers uit verschillende faculteiten van de Universiteit Utrecht hoe kinderen geholpen kunnen worden op te groeien tot volwassenen die zich succesvol kunnen handhaven en zich volop kunnen ontwikkelen in een snel veranderende wereld. De schoolomgeving is daarbij een onmisbare schakel in hun vorming, en de ontwikkeling van bewuste geletterdheid en kennis van en vaardigheid in de Nederlandse taal en cultuur een centraal aandachtspunt. Evenzo is educatie gericht op de ontwikkeling van kinderen tot geïnformeerde, participerende burgers relevant binnen *Institutions for Open Societies*, met name gezien de institutionele aspecten van het Nederlandse onderwijssysteem. In deze ontwikkeling speelt de Nederlandse taal en cultuur een belangrijke rol; kinderen ontdekken taal als verbindingsmiddel tussen groepen (communicatie), als middel om te leren (kennisverwerving en -verwerking), als voorbeeld van diversiteit (varianten van het Nederlands als eerste en tweede taal), als middel voor individuele expressie en overdracht van collectieve waarden en als factor van inclusie.

In het taal- en educatie-onderzoek worden verschillende methoden gehanteerd, variërend van kwalitatieve methoden zoals taal-, tekst- en conversatie-analyse en ontwerpgericht onderzoek, tot kwantitatieve methoden die worden ingezet bij surveys, corpusanalyses, experimenten en methoden van taal(vaardigheids)diagnostiek, en bij het ontwerpen en toetsen van onderwijsmethoden.

3. De Utrechtse situatie

De leerstoel Taal en Educatie: didactiek van het Nederlands is gevestigd in het departement Talen, Literatuur en Communicatie (TLC) en wordt bestuurlijk ondergebracht in de afdeling Nederlandse Taal & Cultuur of de afdeling Taal & Communicatie. Het departement is één van vier binnen de

faculteit Geesteswetenschappen en vormt de bestuurlijke eenheid op het gebied van onderwijs- en onderzoeksbeleid en van personeel en financieel beleid. Binnen de genoemde afdelingen zijn er leerstoelen op de te onderscheiden gebieden van (Nederlandse) letterkunde en taalkunde, van taalbeheersing, en taal & communicatie.

Het **onderzoek** van de leerstoel wordt ondergebracht in het *Institute for Language Sciences* (ILS, voorheen UiL OTS). Binnen het instituut vindt relevant onderzoek grotendeels plaats in de groep *Language & Education*, in directe afstemming met de leerstoel Didactiek van het Vreemdetalenonderwijs. Aanpalend onderzoek vindt plaats in de groepen (i) *Language Acquisition, Processing and Disorders*, (ii) *Language & Communication* en (iii) *Language Structure: Variation and Change*. Het onderzoek kan aansluiten bij een aantal breed gedragen ILS-thema's die betrekking hebben op taalgebruik, taalvariatie en meertaligheid, taalverwerking en -productie, en discourse. In landelijk verband kan het onderzoek van de leerstoel gelieerd worden aan de Landelijke Onderzoekschool Taalwetenschap (LOT) en het Interuniversitair Centrum voor Onderwijsonderzoek (ICO).

Het **onderwijs** van het departement TLC bestaat uit 10 bacheloropleidingen, die elk corresponderen met een afdeling binnen het departement, alsmede een afdeling Vertalen en Interculturele Communicatie, die correspondeert met gelijknamige masterprogramma's. De bacheloropleidingen Nederlandse, Engelse, Duitse, Franse en Spaanse Taal en Cultuur geven toegang tot de programma's van de tweejarige masteropleiding Educatie en Communicatie in de Taal- en Cultuurwetenschappen. Ook de brede bacheloropleidingen Taal- en Cultuurstudies en Liberal Arts & Sciences bieden hoofdrichtingen aan waarmee studenten zich kunnen kwalificeren voor deze masteropleiding. Daarnaast kunnen studenten zich ook via een van de vak- of researchmasters van TLC kwalificeren voor de eenjarige masteropleiding Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in de Taal- en cultuurwetenschappen. TLC-masterprogramma's die relevant zijn voor het domein van de leerstoel zijn met name de volgende: Meertaligheid en Taalverwerving, Neerlandistiek, Linguistics en Communicatie & Organisatie.

Binnen de Universiteit Utrecht werken vijf faculteiten samen in één interfacultaire graduate school voor de **lerarenopleidingen**: de *Graduate School of Teaching* (GST). In opleidingen die de GST verzorgt, wordt de vakinhoudelijke kennisbasis verrijkt met kennis over en vaardigheden in onder meer algemene en vakdidactiek, pedagogiek, communicatie, klassenmanagement, de leerlingen en hun eigenschappen, het curriculum en de doelen van het onderwijs. De GST biedt opleidingstrajecten aan in 18 schoolvakken en verzorgt onderwijs aan ca. 400 studenten in verschillende fasen (bachelor, master) en varianten (stage, baan, zijinstroom) van de lerarenopleidingen. De scholen voor voortgezet onderwijs zijn daarbij de primaire partners. De GST werkt met hen en met de Hogeschool Utrecht samen in Opleidingsscholen. Daarin is de focus niet alleen op de initiële lerarenopleiding, maar ook op de verdere professionele ontwikkeling van *de leraar*.

4. Nationale Positionering

Met het herbezetten van deze leerstoel continueert de Universiteit Utrecht het beleid om rond de vakinhoudelijke disciplines van de schoolvakken de educatieve expertise en de daarbij behorende specifieke vakdidactiek op hoogleraarsniveau in te vullen, voor zowel onderwijs als onderzoek. Utrecht kent educatieleerstoelen op de volgende schoolvakgebieden: Didactiek van Levensbeschouwelijke Vorming (Bakker); Geografie en Educatie (Beneker); Didactiek van de Vreemde Talen (De Graaff); Didactiek van de Wiskunde (Drijvers); Didactiek van Wiskunde en Natuurwetenschappen (Van Joolingen).

Er zijn in Nederland geen leerstoelen ingericht die specifiek in hun opdracht de didactiek van het Nederlands noemen. Aan de RU valt de zorg voor dit schoolvak onder de leerstoel Vakdidactiek van de Geesteswetenschappen; aan de UvA loopt op dit moment een sollicitatieprocedure voor een HL Vakdidactiek (Alfa of Bèta) en Curriculum; aan de RUG loopt een procedure voor een HL Taalbeheersing Nederlands, die mogelijk aan educatie wordt gekoppeld. De VU kent een bijzondere leerstoel Leesgedrag, de UT een bijzondere leerstoel Lezen en Digitale Media.

5. Profiel van de leerstoelhouder

Van de leerstoelhouder wordt verwacht dat deze onderzoek en onderwijs op het gebied van Taal en Educatie duidelijk kan profileren, in het bijzonder op het gebied van de Nederlandse taal en cultuur. Binnen dit domein kan de nieuwe leerstoel worden toegespitst op een of meer thema-gebieden die hierboven zijn aangeduid. Kandidaten worden gevraagd hun eigen invulling tijdens de procedure te specificeren. Het profiel kent de volgende vereisten.

De leerstoelhouder:

- verricht uitmuntend onderzoek op een of meer deelgebieden van het educatieve domein Nederlandse taal en cultuur en educatie;
- is aantoonbaar in staat om in het onderzoek multidisciplinair te werken en verschillende relevante benaderingen en kennisdomeinen ten dienste te stellen van haar/zijn onderzoek;
- is in staat bruggen te bouwen (binnen ILS, met ICON, de GST, UU-breed, met regionale onderwijspartners en in landelijke netwerken) tussen de verschillende disciplines waarin onderzoek wordt verricht dat relevant is voor en nauw verwant is met het Taal & Educatie-onderzoek; deze brugfunctie betreft ook de deelgebieden van de Neerlandistiek: taalkunde, taalbeheersing en letterkunde;
- heeft de bereidheid en de vaardigheid om met praktijkpartners in het educatieve veld samen te werken, ook op het gebied van het stimuleren en begeleiden van promotie-onderzoek onder VO-docenten;
- is bereid en in staat om aansluiting te vinden op onderzoek binnen de universitaire strategisch thema's *Dynamics of Youth en/of Institutions for Open Societies*;
- is aantoonbaar in staat om fundamenteel onderzoek te verbinden met toegepast onderzoek op het gebied van educatie in het algemeen, en de vakdidactiek in het bijzonder;
- is in staat en bereid om te doceren, onderwijsvernieuwing te initiëren en leiding geven aan onderwijsprogramma's op Bachelor- en Masterniveau, waaronder het masterprogramma Educatie en Communicatie: Nederlandse Taal en Cultuur;
- is in staat uitstekende contacten te onderhouden met collega's in aanpalende terreinen van onderwijs en onderzoek;
- heeft aantoonbare organisatorische en/of bestuurlijke ervaring;
- is in staat en bereid tot het vervullen van belangrijke bestuurlijke functies binnen de afdeling, het departement, de faculteit en de GST.

6. Vereiste kernkwaliteiten

Onderzoek

De beoogde leerstoelhouder:

- heeft diepgaande kennis op het vakgebied Taal, cultuur en educatie Nederlands;
- is een excellente senior-onderzoeker, wat onder andere blijkt uit regelmatige publicaties in internationale peer-reviewed tijdschriften en in bundels van gerenommeerde uitgeverijen;

- heeft laten zien een eigen, vernieuwende onderzoekslijn op te kunnen zetten en is in staat en bereid om deze lijn verder uit te bouwen;
- is succesvol als coach opgetreden voor jonge onderzoekers, met name promovendi;
- is in staat tot interdisciplinaire samenwerking;
- is in staat en bereid tot het verwerven van grote, (inter)nationale onderzoeksprojecten en -subsidies;
- beschikt over een Seniorekwalificatie Onderzoek of is in staat die op korte termijn te verwerven (zie 7).

Onderwijs

De beoogde leerstoelhouder:

- is een motiverend en gemotiveerd docent die op alle academische niveaus kan doceren;
- is in staat vernieuwende onderwijsinitiatieven te ontwikkelen, zowel binnen de relevante programma's van TLC als in samenwerking met andere disciplines binnen de GST;
- is in staat en bereid onderwijs te geven in het Nederlands en in het Engels indien het onderwijsprogramma daarom vraagt;
- beschikt over een Seniorekwalificatie Onderwijs of is in staat die op korte termijn te verwerven (zie 7).

Samenwerking

De beoogde leerstoelhouder:

- is in staat op inspirerende wijze leiding te geven aan wetenschappelijk personeel dat onderzoek doet en onderwijs ontwikkelt en verricht op het gebied van taal, cultuur en educatie Nederlands;
- is in staat om verder gestalte te geven aan samenwerking met collega's binnen en buiten het departement;
- is in staat tot het aangaan, uitbouwen en goed onderhouden van geformaliseerde samenwerkingsverbanden;
- neemt actief deel aan (inter)nationale fora op het gebied van taal, cultuur en educatie;
- weet zijn/haar onderzoeksprojecten en medewerkers (inter)nationaal zichtbaar te positioneren.

Management en bestuur

De beoogde leerstoelhouder:

- beschikt aantoonbaar over de communicatieve, organisatorische en leidinggevende vaardigheden die vereist zijn voor de zwaarte van de functie;
- is een teamspeler met leidinggevende en relationele capaciteiten;
- is in staat om op seniorniveau bestuurlijke functies te vervullen zowel binnen het departement als op het niveau van de faculteit, in interfacultaire samenwerking en in landelijk verband.

7. Kwalificatiesysteem voor onderwijs en onderzoek van de UU

De Universiteit Utrecht hanteert een systeem van kwalificaties voor onderwijs en onderzoek. Dat betekent dat – naast de eis van een promotie in een relevante discipline – de seniorekwalificatie onderwijs en de seniorekwalificatie onderzoek vereist zijn.

Kandidaten die van buiten de universiteit komen en deze seniorekwalificaties niet bezitten, kunnen een portfolio voor onderwijs en een voor onderzoek overleggen, op basis waarvan de decaan voorafgaand aan de beoogde benoeming de seniorekwalificaties kan toekennen.